

Vodič za prve dane

za pridošlice u Ontario

Velikodušnom potporom:

© Ontario Council of Agencies Serving Immigrants 2008

First Days Guide - Croatian

SADRŽAJ

Uvod	1
Dolazak u Ontario	3
Stanovanje	6
Zdravstvo.....	11
Zapošljavanje	16
Obrazovanje	20
Imigracija i državljanstvo.....	22
Pravne usluge.....	24
Zajednica i rekreacija.....	26
Korisničke informacije.....	28
Slijedeći koraci	35

DOBRO DOŠLI U ONTARIO!

Preseljenje u novu zemlju može biti teško. Teško je ostaviti za sobom prijatelje, a ponekad i rodbinu. Mnoge toga je različito od zemlje koju ste upravo napustili. Škola, zdravstvo, zapošljavanje i **zakon** mogu se činiti vrlo neobičnima, već ovisno o tome odakle ste došli. Snalaženje u Ontariju može potrajati poprilično dugo, pogotovo ako nemate prave informacije i ne znate što činiti.

Prve dane (First Days) su napisali ljudi iz Settlement.Org. . To je web stranica za doseljenike, a uređuju je ljudi koji svaki dan pomažu došljacima prilikom smještaja. Odgovara na najvažnija pitanja koja došljaci postavljaju i pomaže im pri prvim koracima u stvaranju Ontarija njihovim novim domom.

Prvi dani Vam govori što trebate znati tijekom vaših prvih dva tjedna u Ontariju. Neće odgovoriti na sva Vaša pitanja o životu u Ontariju. Pomoći će Vam pri prvim koracima. Postoji još mnogo mjesta na kojima možete pronaći informacije, a njih ćemo spomenuti kasnije. Ako imate pristup računalu i Internetu, posjetite stranicu Settlement.Org (www.settlement.org) kako biste pronašli više informacija o onome što ste ovdje pročitali ili ako imate kakvih drugih pitanja.

Ovaj vodič pruža mnoštvo informacija. Možda će Vam biti teško znati odakle početi. Ne žurite, već pažljivo pročitajte vodič kako biste bili sigurni da znate što je za vas važno i kako dalje nastaviti.

Neki ljudi ovdje već imaju prijatelje koji im mogu pomoći u vezi nekih od važnijih zadataka i objasniti kako stvari funkcioniraju u Kanadi. To može biti od velike pomoći, no svejedno pročitajte ovaj vodič da biste bili sigurni da ste razumjeli sve važne stvari. Možda nemate prijatelja koji Vas čeka, pa će tako biti puno stvari koje ćete morati sami obavljati. Također postoji mnogo toga što će vam pomoći, i što možete napraviti prije no što dođete u Ontario.

Prvih tjedana u Kanadi imate mnogo toga za napraviti. Morate ispuniti mnogo formulara. Ti formulari Vam olakšavaju život no imaju imena koja možda i ne razumijete, kao što su SIN, OHIP, CCTB, itd. Te formulare ne morate platiti. Često ih možete i skinuti s Interneta. Ne morate platiti niti pomoć za ispunjavanje tih formulara. Za to možete dobiti besplatnu pomoć u **agencijama za useljenike**. Putem ovog vodiča možete saznati kako stupiti u kontakt s njima.

Ovaj vodič je organiziran po temama baš kao i na web stranici Settlement.Org . Tamo ćete naći kontrolnu listu stvari koje morate napraviti prvih tjedana nakon što stignete u Ontario. Posebna poglavlja vodiča te stvari objašnjavaju detaljnije. Svako poglavlje će imati mnoštvo informacija za vas. Postoje linkovi/veze za veće članke na web stranici i **informacije o tome** gdje možete pronaći pomoć. Možete skinuti i otisnuti važne formulare sa te web stranice.

STVARI KOJE MORATE NAPRAVITI PRVIH TJEDANA

Možete odlučiti što ćete prvo napraviti. Možda nećete morati napraviti sve. Na primjer, u slučaju da nemate djece, ne morate tražiti školu u blizini vaše kuće. No, postoje neke stvari koje biste trebali odmah napraviti, kao što je prijavljivanje za vašu zdravstvenu iskaznicu ili za vaš broj socijalnog osiguranja.

Možda imate prijatelje ili rodbinu u gradu gdje želite živjeti. Oni će vam biti od velike pomoći. Oni vam mogu pokazati gdje se što u gradu nalazi te naći mjesto gdje ćete odsjesti. Mogu vam pomoći da naučite sve o vašoj novoj zajednici.

- Pronađite mjesto gdje ćete odsjesti
- Prijavite se za Broj socijalnog osiguranja -(Social Insurance Number (SIN))
- Prijavite se za Zdravstvenu iskaznicu -(Health Card (OHIP))
- Prijavite se za dječji doplatak
- Otvorite račun u banci
- Dođite do informacije kako naći posao
- Pronađite **agenciju za useljenike** koja je najbliža vašem domu
- Pronađite lokalni zdravstveni centar koji je najbliži vašem domu
- Pronađite zavod za zapošljavanje koji je najbliži vašem domu
- Pronađite javnu knjižnicu najbližu vašem domu
- Dođite do informacije koja su vaša prava kao zaposlenika i sustanara/zakupca
- Saznajte kako upisati vašu djecu u školu
- Nabavite karte ulica **i obavjestite se** o rutama autobusa
- Pronađite satove engleskog jezika za vas i vašu obitelj
- Saznajte gdje je najbolje kupovati
- Potražite informacije na www.settlement.org

KOLIKO KOŠTA SMJEŠTAJ U KANADI?

Možda će vas koštati više no što mislite. Odjel za imigraciju i državljanstvo Kanade traži od vas da pokažete “dokaz o sredstvima” kada dođete. Oni žele dokaz da imate dovoljno novaca da možete uzdržavati sebe i svoju obitelj kada dođete u Kanadu.

No iznos novca koji oni žele da vi imate vjerojatno nije dovoljan da vi ovdje imate život kakav ste imali u vašoj zemlji. Mnogi došljaci često ne nađu posao više mjeseci. Trebat će vam dosta vremena da si novi život ovdje uredite onako kako želite.

Kada nabavite stan, morate platiti stanarinu za prvi i zadnji mjesec prije no što se uselite. Neki stanovi imaju namještaj, no većina nema. Morate kupiti namještaj za vaš stan. Možda ćete morati kupiti zimsku odjeću. Morate platiti prijevoz, telefon, hranu, lijekove, zabavu...lista stvari koje se moraju platiti je dugačka.

Troškovi nisu isti u svim gradovima. Da biste vidjeli neke od primjera koliko košta život u Kanadi pročitajte članak *Koliko košta tročlanu obitelj život u Kanadi? (What does it cost for a family of three to live in Canada?)* koji možete naći na stranici Settlement.Org na adresi www.settlement.org/FD/01

Trebali biste saznati koliko košta život u gradu u kojem se želite smjestiti. Ponesite što više novaca možete tako da vam bude lakše tijekom prvih mjeseci.

DOLAZAK U ONTARIO

Tijekom prolaska kroz carinsku i imigracijsku provjeru, službeniku kanadskog Imigracijskog ureda možete postaviti sva pitanja koja imate a tiču se vize i Vašeg imigracijskog statusa. Ako to odložite za kasnije, bit će Vam teže dobiti potrebne odgovore.

Ako ovaj vodič čitate prije dolaska u Kanadu, pročitajte i članak pod nazivom **Koje dokumente treba ponijeti prilikom useljavanja u Kanadu? (What documents should I bring with me when landing in Canada as a new immigrant?)** www.settlement.org/FD/02

Ako sletite u Međunarodnu zračnu luku Lester B. Pearson u Torontu (Lester B. Pearson International Airpor), šalter Prijem useljenika i informacije (Immigrant Reception and Information Services – IRIS) ima pripremljene korisne informacije koje Vam mogu biti od pomoći. Saznat ćete što Vam je **prvo činiti** pri dolasku u Ontario, te gdje možete pronaći agencije koje pomažu novouseljenima.

Osoblje zračne luke može Vam pomoći da lakše nađete put do mjesta gdje planirate odsjesti. Zračne luke često imaju autobuse, taksije i ostale načine prijevoza putnika do krajnjeg odredišta. Neki od njih su znatno skuplji od drugih - **u zavisnosti od krajnjeg odredišta**- pa bi prije odabira bilo dobro obavijestiti se kod tog istog osoblja o cijenama raspoloživog prijevoza.

UPOZNAJTE SE SA SVOJIM NOVIM GRADOM

Imate mnogo toga za obaviti kad tek stignete. Dio svog vremena trebat ćete posvetiti učenju o svom novom gradu. Najbolji način za to je ponašati se poput turista.

Prije dolaska, nabavite turističke informacije o gradu u kome se mislite nastaniti. Po dolasku provedite nekoliko dana u razgledanju grada autom ili autobusom. Ovo će Vam biti od višestruke koristi. Istraživanje Vašeg novog grada pomoći će Vam da:

- vidite gdje su razne prodavaonice
- nađete najbolji put do bilo kojeg odredišta
- naučite koje su Vam aktivnosti i mjesta na raspolaganju

Ovo odličan način odmora i oporavka od puta, prije nego započnete s velikim poslom koji Vas čeka pri useljenu u Vaš novi dom.

O ONTARIJU

Vrijeme

Ontario je velika **provincija**, pa se **temperatura razlikuje po regijama**. Čak i unutar jedne **regije** temperatura **može** da varira. Siječanj je obično najhladniji mjesec u godini, a srpanj najtopliji. Na televiziji se temperature čitaju u Celzijima (C), ali ćete često dodatno čuti i stupnjeve u Fahrenheitima (F).

Godina se sastoji od četiri godišnja doba:

ZIMA - OD 21. PROSINCA DO 19. OŽUJKA

Zimi su temperature niske. Često pada snijeg. Tijekom zimskih mjeseci (prosinac, siječanj i veljača) u najvećem dijelu zemlje, temperature su obično danju i noću stalno ispod 0°C. U nekim dijelovima pokrajine mogu se spustiti čak ispod -25°C. U najvećem dijelu Ontarija snijega neprekidno ima od sredine prosinca pa do sredine ožujka. Što više idete prema sjeveru, zime su duže i hladnije. www.settlement.org/FD/24

PROLJECE - OD 20. OŽUJKA DO 20. LIPNJA

U najvećem dijelu Ontarija proljeće je kišno razdoblje. Dnevna temperatura raste tijekom sezone, ali noćna ostaje niska. Prosječne dnevne temperature kreću se oko 12°C u ožujku, travnju i početkom svibnja.

LJETO - OD 21. LIPNJA DO 21. RUJNA

Ljeto počinje 21. lipnja ali za većinu stanovnika Ontarija glavni ljetni mjeseci su srpanj i kolovoz. Ljeti je vrijeme vrlo toplo u najvećem dijelu zemlje. U južnom dijelu Ontarija, dnevne temperature su obično iznad 20°C, a često premaše i 30°C. Zna biti vruće i vrlo vlažno. Preko TV i radija mogu se čuti upozorenja o zdravstvenim problemima uzrokovanim vrućinom, suncem i smogom.

JESEN - OD 22. RUJNA DO 20. PROSINCA

Ovo godišnje doba počinje u rujnu, kad se temperature spuštaju, a lišće mijenja boju i opada. Vrlo su česte kiše. U nekim sjevernim dijelovima Ontarija, snijeg počinje padati već krajem listopada. U najvećem dijelu pokrajine, prosječne dnevne temperature kreću se od 10°C do 12°C, snižavajući se s približavanjem zime. Jesenski mjeseci u Kanadi su rujna, listopad i studeni.

Zime u Ontariju su obično vrlo hladne i snježne. Ako dolazite iz zemlje s visokim temperaturama, ovdašnja Vas zima može šokirati. Zima je vrijeme za zabavu na snijegu, no važno je znati koje opasnosti nosi sa sobom i kako se utopeliti. Trebat će Vam zimska odjeća i obuća kao npr.:

- tople čizme
- podstavljena vjetrovka
- šal za pokrivanje vrata i/ili lica
- podstavljene rukavice
- toplo rublje
- Šešir koji pokriva uši. Ovo je važan dio zimske odjeće, budući da ljudi gube najveći dio svoje tjelesne topline ukoliko im je glava nepokrivena.

O vremenu u dijelu zemlje u kojemu ćete boraviti, najviše ćete saznati putem radija, televizije ili dnevnih novina.

KAKO DO POMOĆI

Agencije za useljenike

Postoje mnoge agencije koje Vam mogu pomoći da **započnete život u Ontariju**. Nazivaju se **agencije za useljenike** ili **agencije službe imigrantima** (Settlement or Immigrant Service Agencies). One pomažu novim useljenicima.

Odmah nakon dolaska u Ontario pronađite najbližu **agenciju za useljenike**. Ona će Vam pomoći da se smjestite u novom gradu. Možda ćete po dolasku odsjesti u nekom hotelu. Agencija će Vam pomoći da pronađete stan. Također Vam može pomoći i u vezi informacija o Vašoj novoj zajednici.

Vjerojatno ćete čuti da ljudi ove centre zovu ISAP agencijama, multikulturalnim centrima ili agencijama za imigrante. Možda ovakve vrste usluga nema u zemlji iz koje dolazite . U

Kanadi, usluge pronalazjenja smještaja su besplatne a povjerljivost informacija zajamčena. Navodimo neke od usluga:

- usmeni prijevod i pismeni prijevod (dokumenata)
- pomoć pri nalaženju stana, satovi engleskog jezika, pronalazjenje posla, programi obuke, obavijest o mjestima za kupovinu hrane, odjeće ili namještaja po niskim cijenama
- pomoć pri popunjavanju formulara i papirologije
- informacije o drugim korisnim mjestima u zajednici

Potražite agenciju ili službu za pronalazjenje smještaja po dolasku u svoju novu zajednicu ili posjetite web stranicu na Settlement.Org pod nazivom Find Help Close to Home (Pronađi pomoć blizu kuće). www.settlement.org/FD/04

Informacijski centri za novopridošle (Newcomer Informacije Centres - NIC)

Ako ste u Torontu ili pokrajini Peel, možete najprije otići u Informacijski centar za novouseljene (NIC). Tamo će Vas uputiti na lokalne agencije koje će Vam pomoći pri smještaju u širem području grada Toronta (Greater Toronto Area). U telefonskom imeniku potražite Vama najbliži NIC.

Lokalni informacijski centri

Ako tražite informacije o lokalnoj zajednici, socijalnim, zdravstvenim ili državnim uslugama, nazovite svoj Lokalni informacijski centar. Oni će Vam znati pomoći pri pronalazjenju besplatnih usluga u blizini Vašeg boravišta. Usluga je besplatna a povjerljivost zajamčena. Ne morate im davati nikakve osobne informacije.

Najbliži lokalni informacijski centar pronaći ćete na plavim stranicama telefonskog imenika. Potražite ga pod nazivom Community Information (Informacije o zajednici). Pronaći ćete i telefonski broj i adresu Centra. U slučaju da ne znate koristiti telefonski imenik, iz ovog vodiča pročitajte odjeljak O korištenju telefonskog imenika (Using the Telephone Book) u dijelu **Korisničke informacije (Consumer Information)**.

U mnogim područjima trebate samo birati broj 211 kako biste dobili informacije o lokalnoj zajednici.

ODJEL ZA USELJENIŠTVO I DRŽAVLJANSTVO KANADE (CITIZENSHIP AND IMMIGRATION CANADA)

Imate li pitanja o svom imigrantskom statusu po dolasku u Kanadu, nazovite Pozivni centar (Call Centre) Odjela za useljništvo i državljanstvo Kanade (CIC).

Od njih možete dobiti informacije na snimljenoj poruci u bilo koje doba dana ili noći, svih sedam dana u tjednu.

Želite li razgovarati sa službenikom, zovite između 8:00 i 16:00, od ponedjeljka do petka. Broj Pozivnog centra je **1-888-242-2100**. Centar nudi usluge samo na engleskom i francuskom jeziku.

STANOVANJE

PRONALAZENJE SMEŠTAJA

Ako je moguće, pokušajte organizirati prije no što dođete mjesto gdje ćete odsjesti prvih nekoliko noći. Možete kontaktirati putničku agenciju u vašoj zemlji kako biste pronašli i rezervirali mjesto gdje možete odsjesti u Torontu ili nekom drugom gradu u Ontariju.

Kada ste u Sjevernoj Americi, možete nazvati Turizam u Ontariju (Tourism Ontario) na broj 1-800-ONTARIO (**1-800-668-2746**). Tourism Ontario vam može pomoći da nađete sobu i da je rezervirate. Usluga je besplatna.

Morate naći mjesto gdje ćete odsjesti dok tražite mjesto gdje ćete živjeti. Možete potražiti hotel, bed-and-breakfast (noćenje s doručkom), apartmanski hotel, putnički hostel ili studentsku rezidenciju na nekom fakultetu. Možete odsjesti u putničkim hostelima ili studentskim rezidencijama nekoliko dana, tjedana ili mjeseci za manje novca no što biste dali za hotel. Bed-and-breakfast (noćenje s doručkom) podrazumijeva sobu u nečijoj kući gdje vam vlasnik daje doručak svaki dan.

Ako dođete na (Lester B. Pearson International Airport) Međunarodni aerodrom Lester B. Pearson u Torontu a nemate gdje odsjesti, pronađite znak Prijem useljenika i informacije Immigrant Reception and Information Services (IRIS) ili telefonski broj **905-672-3660**. Oni također imaju informacije o hotelima i mjestima blizu aerodroma gdje možete odsjesti. Hoteli u blizini aerodroma su skupi pa probajte naći hotele koji su bliže gradu.

Mnoge kuće u Oštariju su skupe. Vaš prvi dom možda neće biti baš onaj koji želite. Trebat će vam neko vrijeme dok ne shvatite tržište najмова i u kojem susjedstvu želite živjeti. Pokušajte ne potrošiti puno novaca na smještaj. Mnogi došljaci ne nađu posao i puno mjeseci.

Mnogi stručnjaci preporučuju da ne potrošite više od jedne trećine (33.3%) vašeg ukupnog dohotka prije oporezivanja na stanovanje.

OPCIJE STANOVANJA

Možete uštedjeti novac ukoliko dijelite apartman ili kuću sa drugim ljudima. To često rade studenti i mladi ljudi, no i odrasli mogu to učiniti kako bi uštedjeli novac.

Plaćate različit iznos stanarine u različitim dijelovima grada. Obično su troškovi stanarine veći **u blizini centra velikog grada**. Saznajte što je više moguće o tržištu najma prije no što dođete.

Pitanja koja biste trebali postaviti prije no što iznajmite stan:

- Je li stan u blizini autobusa ili podzemne željeznice?
- Koje su druge usluge u blizini? (škole, trgovine, praonice rublja, parkovi, igrališta, **centri mjesnih zajednica**, ambulante, crkve)
- Je li stan tih?
- Kakvi su drugi stanari?
- Ako imate automobil, ima li mjesta za parkiranje?
- Je li susjedstvo sigurno?
- Ako imate djecu, je li blizu škole?
- Plaćate li dodatno za grijanje i struju?

IZVORI INFORMACIJA

Ovdje su neki izvori iz kojih možete saznati nešto više o stambenom pitanju prije no što dođete u Ontario.

Agencije za najam nekretnina: Ove službe se također nazivaju (Property Rental Management ili Rental Locators) Agencije za pronalaženje, najam i upravljanje nekretninama). To su tvrtke koje pomažu stanodavcima u potrazi novih stanara. Možete ih kontaktirati da Vam pomognu naći mjesto gdje ćete živjeti- uz određenu naknadu.

Pitajte ih koje usluge pružaju. Hoće li vam vratiti novce ako niste zadovoljni njihovom uslugom? Ako to ne učine, **ne plaćajte** nikakve troškove i nemojte koristiti te usluge.

Seoba u Kanadu (Relocate Canada): Ovo je online vodič za ljude koji se sele unutar zemlje i one koji se sele u Kanadu. Možete pronaći grad o kojem želite naći informacije vezane uz stanovanje, dječjoj skrbi, **klimi**, troškovima i mnogim drugim stvarima. Možete također skinuti telefonski imenik od grada koji vas zanima. www.settlement.org/FD/03

Žute stranice ("Yellow Pages") su dio telefonskog imenika koji navodi listu poslova i profesionalnih tvrtki po abecednom redu. Poslovi su organizirani po kategorijama. Možete potražiti (Real Estate Rental Services) Agencije za najam nekretnina na žutim stranicama na internetskoj stranici www.settlement.org/FD/18.

Oglasi: Većina novina u Ontariju ima dio sa oglasima gdje puno stanodavaca navode mjesta za iznajmljivanje. Stanodavci obično oglašavaju svoje stanove mjesec dana prije no što žele da se netko u njih useli.

Čitanje tih oglasa će vam pomoći da saznate o cijenama i dostupnosti tipa **prebivališta** kakvo želite. Te oglase možete pronaći na web stranicama mnogih ontarijskih novina.

Obično morate čekati dok ne stignete u Ontario da biste mogli tražiti novi dom ako sami pristupate stanodavcima. Stanodavca možete nazvati prije no što stignete u Ontario, no ne očekujte da će vam čuvati stan do dolaska. Većina stanodavaca vas želi osobno upoznati prije no što vam iznajme svoj stan ili kuću.

Agencije za useljenike

Nakon što stignete u Ontario, možete kontaktirati agenciju za **useljenike** koja se nalazi u vašoj novoj zajednici. One daju mnoge usluge došljacima. Mogu vam pomoći da nađete smještaj, posao ili bilo koju drugu uslugu ili informaciju koju trebate da vam pomogne da se bolje smjestite u vašoj novoj zajednici.

Neki ljudi te centre nazivaju ISAP Agencies, Agencijama ISAP - multikulturalnim centrima, ili (Immigrant-serving centres) centri za pomoć imigrantima. Svi ti nazivi znače isto. Oni pomažu novim imigrantima u Ontariju.

Možete posjetiti agenciju za **useljenike** kada stignete u vašu novu zajednicu.

Listu agencija možete naći na (Settlement.Org Find Help Close to Home section) poglavlje za pronalaženje pomoći blizu doma, na web stranicama www.settlement.org/FD/04

(Housing Help Centres) - centri za stambenu pomoć

Mnoge zajednice imaju (Housing Help Centres) Centre za stambenu pomoć koji pomažu ljudima u pronalaženju jeftinog smještaja . Ovu uslugu možete koristiti samo nakon što dođete u Ontario. Ovu uslugu koriste ljudi koji nemaju puno novaca. Agencija za

pronalaženje smještaja vam može pomoći da pronađete centar za stambenu pomoću vašem gradu.

Njihove usluge uključuju:

- Pomoć u traženju **smještaja**
- Informacije o pravnim službama i (Residential Tenancies Act) Zakonu o stanovanju i najmu stana – pravo koje štiti stanare
- Informacije o upravljanju vašim novcem
- pomoć stanarima u razgovoru sa socijalnim radnicima, službama koju pružaju pravnu pomoć, organizatorima i pružateljima socijalnog smještaja i agentima za nekretnine
- liste privatnih stanodavaca
- informacije i edukacija stanodavca
- pomoć da se prijavite za socijalne stan
- informacije o hostelima/ prihvatilištima
- pomoć u pronalasku programa koji zadovoljavaju vaše druge potrebe, kao što su hrana, odjeća ili zdravlje.

Oglasne ploče

Oglasne ploče možete naći u općinskim centrima, praonicama rublja,, **trgovinama** s namjericama i drugim lokalnim tvrtkama. Te oglasne ploče često sadrže informacije o mjestima za iznajmljivanje.

Većina fakulteta ima oglasne ploče za stanovanje, web stranice i urede za stambena pitanja koji pomažu njihovim studentima da pronađu smještaj. Ako ste student, provjerite oglasne ploče na visokim školama i fakultetima. One su jako dobar izvor informacija.

Ponekad možete vidjeti znakove ("**For Rent**") za iznajmljivanje ili ("**Vacancy**") slobodno ispred zgrada ili u prozorima kuća u kojima se iznajmljuju apartmani ili sobe. Također možete pitati nadzornika zgrade hoće li uskoro koji apartman biti slobodan . Zatražite ih da vaše ime stave na listu čekanja.

Obitelj i prijatelji često znaju o mjestima za iznajmljivanje. Recite im da tražite mjesto za iznajmljivanje.

Prvo tražite u manjim zgradama ili tražite stanodavce sa apartmanima ili sobama koje iznajmljuju u svojem domu. Neke velike tvrtke za iznajmljivanje žele da im date imena ljudi iz grada koje znate. Ili će od vas zahtijevati da platite veliki polog prije no što vam nešto iznajme.

Na ovim web stranicama možete saznati više: Kako mogu pronaći kuću ili stan u najam?
www.settlement.org/FD/05

DOKUMENTI I PRIJAVE

Možda ćete uz prijavu za iznajmljivanje morati dostaviti slijedeće dokumente:

- pismo vašeg poslodavca u kojem se navodi vaš dohodak
- bankovni izvadak koji pokazuje da imate dovoljno novaca
- **potvrdu o proveri kredita**
- jamac ili supotpisnik (osoba koja se obavezuje platiti vašu stanarinu, ako ju vi ne možete platiti), ako je vaš dohodak mali, ili ako nemate dohotka
- osobne reference, kao što su prijašnji stanodavac, prijatelji, službenik u **agenciji za useljenike**, ili predavač jezika

Neki novi imigranti i izbjeglice imaju malo novaca, nemaju posao i znaju jako malo ljudi u Ontariju. Oni ne mogu nabaviti sve te dokumente.

DEPOZITI/POLOZI

Često morate platiti polog za stanarinu za zadnji mjesec prije no što se uselite. To možete platiti gotovinom, čekom, ček ili narudžbenica. Uvijek tražite račun.

Ako u stanarinu nisu uključene komunalne usluge kao što su voda i struja, morate kontaktirati komunalnu službu da vam otvore račun i započnu s pružanjem usluge.

Za polog nemojte platiti više od stanarine za prvi i zadnji mjesec. Morate dobiti račun na pismeno. Vaš stanodavac mora svake godine platiti kamate na vaš polog. Stanodavac će vam isplatiti polog i kamate **koje** vam duguje kada se odselite. To je jedini tip pologa koji zakon dopušta.

Illegalno je kada stanodavac traži od stanara da plati "sigurnosni polog" za moguću štetu ili ("key money") novac za ključeve koji iznosi više od troškova izrade novih ključeva.

NAJAM

Kada stanodavac prihvati vašu prijavu, spreman je iznajmiti vam stan. Tada potpisujete dogovor o najmu ili ugovor o najmu. To je pravni/zakonski dogovor između vas (stanara) i osobe ili kompanije od koje iznajmljujete (stanodavac). U nekim slučajevima vas stanodavac neće **tražiti** da potpišete ugovor o najmu. To se naziva iznajmljivanje od mjeseca do mjeseca ("month-to-month rent)."

Možete odabrati potpisivanje ugovora o najmu ili iznajmljivati od mjeseca do mjeseca. U oba slučaja, i vi i vaš stanodavac morate poštivati zakone Zakona o stanovanju i najmu stana.

Pažljivo pročitajte ugovor o najmu. Morate se slagati sa svim navodima u ugovoru prije no što ga potpišete.

U najmu je navedeno:

- trajanje ugovora (obično 12 mjeseci)
- koliko morate platiti vašu stanarinu
- kada će se stanarina povećati
- što je uključeno u stanarinu (na primjer: parking ili komunalne usluge)
- ostala pravila i informacije o stanu

Kada istekne ugovor o najmu, možete ga obnoviti ili iznajmljivati od mjeseca do mjeseca. Ne morate potpisivati novi ugovor. Ako se želite preseliti, morate stanodavcu napisati pismo 60 dana prije no što se odselite u kojem navodite kada odlazite.

Stanar mora:

- platiti stanarinu na vrijeme. Stanarina se obično plaća prvi dan u mjesecu, no u ugovoru o najmu može biti naveden datum.
- držite stan čistim te odlažite smeće na za to određeno mjesto.
- ne puštajte dodatne ljude da žive u stanu. (posjetitelji mogu ostati kod vas nekoliko dana, no ne na dulje vrijeme.)
- ne uznemirivati druge stanare

Stanari imaju pravo na:

- čist, dobro održavan dom sa strujom, tekućom vodom, uređajima koji rade (hladnjak i štednjak) i grijanjem.

- privatnost. Stanodavac vam mora dati pismo 24 sata prije no što uđe u vaš stan osim u hitnom slučaju (npr. u slučaju požara).
- Prekinuti najam unutar vremena dopuštenog u ugovoru o najmu ili po zakonu.

Nakon što se uselite u vaš dom, napravite plan što napraviti u slučaju požara. Tada to vježbajte s vašom obitelji. Provjerite rade li vaši dimni alarmi. Nikada ne vadite iz njih baterije osim kada ih mijenjate.

Često je dobra ideja **nabaviti** stanarsko osiguranje za vaše domaćinstvo.

Više informacija o pronalaženju mjesta za stanovanje u Ontariju možete pronaći na Settlement.Org Housing section (odjelu posvećenom stanovanju) na stranici www.settlement.org/FD/06

ZDRAVSTVO

Važno je da razumijete zdravstveni sustav u Ontariju prije no što tamo stignete. Kanadska vlada i pokrajinske vlade oporezuju medicinske usluge i zdravstveno osiguranje. (Ontario Health Insurance Plan (OHIP) – Plan za zdravstveno osiguranje - pruža najosnovnije i hitne zdravstvene usluge koje su besplatne za stanovnike Ontarija.

PRIJAVLJIVANJE ZA ONTARIO HEALTH INSURANCE PLAN (OHIP)- PLAN ZDRAVSTVENOG OSIGURANJA U ONTARIJU

Vaša zdravstvena iskaznica

(OHIP je Ontario Health Insurance Plan) Plan zdravstvenog osiguranja Ontaria). On pruža puno raznih zdravstvenih usluga. Pokriva najosnovnije usluge i uslugu za hitne zdravstvene slučajeve.

OHIP ne pokriva trošak lijekova ili stomatoloških usluga. Pružatelji usluga, kao što su liječnici, bolnice i dnevne klinike, će provjeriti vašu zdravstvenu iskaznicu (OHIP iskaznicu) svaki puta kada ih posjetite. Važno je da uvijek sa sobom nosite vašu zdravstvenu iskaznicu da biste mogli dobiti zdravstvenu pomoć u bilo kojem hitnom slučaju.

Većina došljaka **NE MOŽE** dobiti OHIP iskaznicu sve dok nisu u Ontariju živjeli (3) tri mjeseca OHIP će vam iskaznicu poslati poštom 3 mjeseca nakon što ste se za nju prijavili. Vrlo je važno da se prijavite za vašu zdravstvenu iskaznicu čim dođete u Ontario tako da možete biti osigurani čim prije.

Da biste se prijavili, morate otići u OHIP ured. Nazovite the Ontario Ministry of Health and Long-Term Care (Ministarstvo zdravstva i dugoročne skrbi) i pitajte gdje je najbliži ured. Njihov telefonski broj je **1-800-268-1153**, poziv je besplatan ako zovete iz bilo kojeg mjesta u Ontariju, ili **416-327-4327** ako zovete iz Toronta.

Kada dođete u OHIP ured, morate ispuniti formular za prijavu. Morate također priložiti originalne dokumente koji dokazuju vaš status imigranta i da živite u Ontariju. Ako imate djecu od 15 1/2 godina i stariju, oni moraju ići sa vama u ured. Osoblje u OHIP uredu će ih slikati za njihovu iskaznicu.

Nakon što OHIP prihvati vašu prijavu, poslat će vam poštom vašu zdravstvenu iskaznicu.

Dobra ideja je odmah kupiti zdravstveno osiguranje od privatnih kompanija, tako da možete imati zdravstvenu njegu tijekom 3.-mjesječnog perioda čekanja. Kontaktirajte (the Canadian Life and Health Insurance OmbudService (CLHIO)- Kanadsko životno i zdravstveno osiguravajuće društvo za informacije o osiguravajućim društvima - **1-800-268-8099**, poziv je besplatan iz bilo kojeg mjesta u Ontariju.

Privatno zdravstveno osiguranje

Imamo listu na Settlement.Org privatnih osiguravajućih društva koji daju individualne planove zdravstvenog osiguranja. Možda ne navodi sva osiguravajuća društva koja nude osiguranje. Ne podržavamo niti jedno određeno osiguravajuće društvo. Najbolje je razgovarati sa puno osiguravajućih društva kako biste našli ono najbolje za vas.

Inače, pokrivenost koju želite je za "posjetitelje u Kanadi". Priupitajte osiguravajuće društvo je li pokrivaju nove imigrante u Kanadi. **MORATE kupiti to osiguranje unutar 5 dana od vašeg**

dolaska u Ontario, inače vas osiguravajuće kuće neće pokrivati.
Saznajte više ovdje:

Privatno zdravstveno osiguranje za nove useljenike - Private Health Insurance for New Immigrants. www.settlement.org/FD/07

Važno je znati da:

Osiguravajuća društva naplaćuju dnevnu premiju za svaku osobu. Ovisno o vašim godinama i planu osiguranja koje ste uzeli, vaša premija može biti od \$2.00 do preko \$8.00 dnevno.

Većina privatnih kompanija zdravstvenog osiguranja neće platiti liječenje zdravstvenog stanja koje ste imali prije no što ste se osigurali, čak i ako niste znali za to stanje.

Često postoji kratki vremenski period čekanja prije no što možete zatražiti isplatu.

Većina osiguranja pokriva hitne slučajeve, **neophodne** tretmane, medicinska testiranja i lijekove koje je prepisao liječnik.

Većina privremenih privatnih planova zdravstvenog osiguranja za došljake ne pokrivaju "redovite" preglede i posjete obiteljskom liječniku.

Kada trebate zdravstvenu uslugu, prvo nazovite osiguravajuće društvo i pitajte je li će oni platiti tu uslugu.

PRONALAZENJE LIJEČNIKA ILI STOMATOLOGA

Liječnik

Obiteljski liječnik se također naziva i liječnik opće prakse. Vaš obiteljski liječnik je obično prva osoba koju vidite kada se ne osjećate dobro ili kada ste bolesni. Morate pronaći liječnika koji prima nove pacijente.

Kada imate obiteljskog liječnika, tom liječniku odlazite kada ste bolesni, osim ako se radi o hitnom slučaju i morate ići u bolnicu. Vaš liječnik čuva povijest vaših medicinskih stanja i liječenja te upoznaje vas i vašu obitelj.

Kako naći obiteljskog liječnika?

Pronalaženje liječničke usluge: Koristite uslugu Pronađite liječnika sa medicinskog sveučilišta Ontaria da biste našli liječnika na vašem području. Možete nazvati **1-800-268-7096 ext 626 (Toronto 416-967-2626)** iz bilo kojeg mjesta u Ontariju.

Žute stranice: Drugi način za pronalaženje liječnika je **pretraga žutih stranica** vašeg lokalnog telefonskog imenika. Pogledajte pod (Physicians & Surgeons for Family Medicine, Family Practice or a Family Physicians) Liječnici i specijalisti obiteljske medicine, obiteljske prakse ili obiteljski liječnik.

Također možete pitati vaše prijatelje ili rodbinu da li njihov liječnik prima nove pacijente. Ne čekajte da se razbolite da biste tražili obiteljskog liječnika.

Možda na vašem području nećete moći pronaći liječnika koji prima nove pacijente. Možda ćete morati otići u dnevne medicinske klinike. Te klinike imaju liječnike, medicinske sestre i druge zdravstvene radnike. Mnoge bolnice imaju dnevne klinike za zdravstvene probleme koji nisu hitne prirode. Neke klinike imaju produljeno radno vrijeme, tako da liječnika možete posjetiti u večernjim satima i vikendom.

Korištenje dnevne klinike nije tako dobro kao imati obiteljskog liječnika, no svejedno ćete dobiti medicinsku pomoć od liječnika. Za većinu dnevnih klinika se ne morate naručivati, no možda ćete morati čekati sat vremena da možete vidjeti liječnika. Da biste pronašli takvu

kliniku u vašoj blizini, pogledajte žute stranice vašeg lokalnog telefonskog imenika pod nazivom ("Clinics-medical") medicinske klinike.

Stomatolog

Pronađite stomatološku uslugu: Koristite uslugu (Find a Dentist) Pronađi stomatologa u (Ontario Dental Association)- Stomatološka udruga Ontarija kako biste pronašli stomatologa na vašem području. Kako biste pronašli stomatologa bilo gdje u Ontariju, osim u Torontu, nazovite **416-922-3900**. Taj međugradski poziv se naplaćuje.

Da biste pronašli stomatologa u Torontu, nazovite (Toronto Academy of Dentistry Stomatološku akademiju u Torontu na broj **416-967-5649**.

Žute stranice: Možete također pogledati na žutim stranicama (**Yellow Pages**) vašeg lokalnog telefonskog menika pod ('Dentists') Stomatolozi .

Programi stomatoloških klinika

Ako u vašem gradu postoji sveučilište ili viša škola, možda ima lokalni stomatološki program. Izučeni stomatolozi nadziru studente stomatologije koji pružaju usluge. Usluga nije besplatna, no košta manje od odlaska stomatologu.

(The Ontario Health Insurance Plan (OHIP)- Plan zdravstvenog osiguranja u Ontariju ne pokriva/ne plaća većinu stomatoloških usluga. OHIP će platiti samo ako je pacijentov život u opasnosti i ako je potreban tretman u bolnici.

U većini gradova u Ontariju, lokalni odjel za javno zdravstvo nudi neke besplatne stomatološke usluge. No, te usluge su dostupne samo određenim ljudima (kao što su stariji ljudi i djeca). Kontaktirajte vaš lokalni odjel za javno zdravstvo da biste saznali koje su usluge dostupne u vašoj zajednici.

Saznajte više na (How do I find a dentist?) Kako mogu pronaći stomatologa) na www.settlement.org/FD/08

LOKALNI ZDRAVSTVENI CENTRI

Ako trebate zdravstvenu skrb a nemate OHIP karticu, možda ćete moći dobiti pomoć u Community Health Centre (CHC) – Domu zdravlja.. Tamo su usluge besplatne ili morate platiti omanji iznos. Sve usluge su povjerljive.

HITNE SLUŽBE I BOLNICE

U bolnicu idete samo ako se radi o hitnom medicinskom slučaju, radi operacije, u slučaju porođaja ili da biste napravili specijalne testove ili medicinske tretmane. Kada idete u bolnicu, morate imati vašu zdravstvenu iskaznicu (OHIP) sa sobom.

MEDICINSKI HITNI SLUČAJEVI

Za ozbiljne medicinske slučajeve, birajte 911 na vašem telefonu. Ako se vi ili netko u vašoj obitelji odjednom osjeća jako loše (proživljava jake bolove, nesvjesticu, nemogućnost disanja, teško krvarenje, napadaje ili tešku nesreću) morate nazvati 911.

Ako ne govorite engleski, samo recite "Help!" (upomoć!) i recite operateru kojim jezikom govorite. Oni će pronaći prevoditelja koji govori vašim jezikom. Hitna pomoć, policija i vatrogasci će svi stići u isto vrijeme.

Budite spremni dati slijedeće informacije preko telefona:

- opis onoga što se događa
- gdje se nalazite
- vaše ime, adresu i telefonski broj

Ostanite pri telefonu dok vam telefonist/ica ne kaže da možete spustiti slušalicu.

Ako odete u najbližu bolnicu na hitnu, potražite na odjel za hitne slučajeve ili hitnu službu. (Emergency Room (ER)). Hitna služba često ima puno posla. Osim ako vam je život u opasnosti, može proći nekoliko sati prije no što vas liječnik pregleda.

Ako nemate OHIP i nemate privatno zdravstveno osiguranje, bolnica će vam poslati račun za prijevoz kolima hitne pomoći i sve ostale medicinske usluge koje ste trebali.

POMOĆ U KRIZI

Krizni centri su centri koji omogućavaju besplatne i povjerljive telefonske konzultacije 24 sata na dan, 7 dana u tjednu. Krizni centar zovite ako

- razmišljate o samoubojstvu
- mislite da netko drugi pomišlja na samoubojstvo
- samo trebate razgovarati s nekim

Možete naći kriznim centrima telefonske brojeve ako posjetite www.settlement.org/FD/04

TELEHEALTH ONTARIO

Ako ste bolesni, no ne znate trebate li ići na odjel za hitne slučajeve u vašoj lokanoj bolnici, nazovite Telehealth Ontario.

Telehealth Ontario je besplatna povjerljiva telefonska usluga koju možete nazvati gdje dobivate zdravstvene savjete od registrirana medicinska sestra. Dostupna je 24 sata na dan, 7 dana u tjednu. Usluga se pruža na engleskom i francuskom jeziku, sa prevođenjem dostupnim za neke druge jezike.

Nazovite 1-866-797-0000 iz bilo kojeg mjesta u Ontariju.

Kada nazovete Telehealth Ontario, razgovarat ćete s ovlaštenom medicinskom sestrom. Medicinska sestra će od vas zatražiti da opišete vaš problem i odgovorite na pitanja o ozbiljnosti vašeg problema. Tada će vam sestra reći kako da se pobrinete za sebe, ili će vam reći ako trebate posjetiti liječnika ili dati telefonske brojeve lokalnih **službi** u vašoj blizini.

Ne zovite Telehealth ako znate da se radi o hitnom slučaju– 911 je prvi broj koji morate nazvati za hitan slučaj.

ODJELI ZA JAVNO ZDRAVSTVO

Odjel za javno zdravstvo se fokusira na zdravlje javnosti ili cijele zajednice. Profesionalci u javnom zdravstvu uključuju liječnike, stomatologe, medicinske sestre i mnoge druge **zdravstvene radnike**. Odjel za javno zdravstvo pruža usluge na tri područja: zdravstvena zaštita (sprječavanje bolesti), rano otkrivanje zdravstvenih problema (educiranje ljudi kako živjeti zdravo).

Profesionalci u javnom zdravstvu pružaju informacije i usluge u školama i na radnom mjestu. Na primjer, medicinska sestra u javnom zdravstvu može cijepiti vašu djecu protiv neke bolesti ili provjeriti svu djecu u školi je li imaju uši u kosi.

Ako vam je odjel za imigraciju i državljanstvo Kanade dalo Medical Surveillance Undertaking form- Formular za medicinske preglede , morate posjetiti vaš odjel za javno zdravstvo unutar 30 dana od vašeg ulaska u Kanadu.

LIJEKOVI/RECEPTI

(OHIP) ne pokriva recepte za lijekove.

Ako vam liječnik izda recept za neki lijek, recept morate odnijeti apotekaru. Apotekari su profesionalci javnog koji vam mogu dati lijek koji vam je prepisao vaš liječnik. Oni rade u apotekama u većim trgovinama, bolnicama i lokalnim zdravstvenim centrima.

Apotekari:

- provjeravaju je li doza, količina lijeka, u vašem receptu ispravna
- informiraju vas o mogućim nuspojavama.
- provjeriti reakcije sa drugim lijekovima koje uzimate
- objasniti kako uzimati lijek
- odgovoriti na bilo kakva pitanja koja imate u vezi lijeka

Recepti za lijekove mogu biti vrlo skupi.

Ljekarne obično naplaćuju određeni iznos za participaciju.. To je iznos koji ljekarna obično naplaćuje za pripremu lijekova. Obično naplaćuju između \$1.99 i \$16.95. Taj iznos **apotekar** nadodaje na cijenu lijeka.

Više informacija o zdravstvenoj skrbi u Ontariju možete naći na Settlement.Org na stranici www.settlement.org/FD/09

ZAPOŠLJAVANJE

SOCIAL INSURANCE NUMBER (SIN)- BROJ SOCIJALNOG OSIGURANJA

Da biste mogli raditi u Kanadi morate imati Social Insurance Number (SIN)- broj socijalnog osiguranja. Ilegalno je zaposliti nekoga bez tog broja. Taj broj koristite također kada se prijavljujete za državne službe ili plaćate porez.

Prijavljivanje za SIN (broj socijalnog osiguranja)

Da biste se prijavili za SIN, morate otići u (Service Canada Centre) – Servisni centar Kanada . Nazovite **1-800-206-7218** kako biste našli centar najbliži vama ili posjetite Internet stranicu www.settlement.org/FD/04.

U Servisnom Centru Kanada, morate ispuniti formular za prijavu. Morate im također pokazati vaše dokumente da dokažete tko ste i potvrdite vaš imigrantski status. Da biste saznali koje dokumente prihvaćaju, posjetite Service Canada web stranicu na www.settlement.org/FD/21 ili nazovite gore navedeni telefonski broj. Kada prihvate vašu prijavu, poslat će vam karticu sa vašim SIN-om.

Pokazivanje vaše SIN kartice vašem poslodavcu

Poslodavci moraju tražiti SIN karticu na uvid **od svih novih zaposlenika** čim stupe u radni odnos. Vašu SIN karticu morate pokazati poslodavcu unutar tri (3) dana od kada ste započeli raditi.

Ako vaš SIN započinje sa brojem "9" to je privremeni SIN. Prije no što vas poslodavac zaposli, također mora vidjeti i vašu radnu dozvolu od odjela za imigraciju i državljanstvo Kanade.

Ne morate uvijek pokazivati vašu SIN karticu

Mnoge tvrtke traže na uvid vašu SIN karticu za identifikaciju ili da provjere vašu kreditnu sposobnost.

Vaša Sin kartica nije identifikacijski dokument. Ne pokazujte svoju SIN karticu i nemojte davati taj broj ljudima koji to ne zatraže. Ne postoji zakon koji sprječava tvrtke od traženja vašeg SIN-a, no vi im ga ne morate pokazati.

Neki ljudi koriste ukradene ili izgubljene SIN kartice kako bi došli do važnih osobnih informacija ili da bi krali od ljudi, vlade i raznih tvrtki.

U slučaju da se netko zaposli a koristi vaš Sin, Vi morate plaćati porez na novce koje zarade.

Zakon određuje da vaš SIN morate pokazati vladinim odjelima na svim razinama i svim institucijama od kojih dobivate dohodak ili kamatu (banke, kreditne zadruge).

PRONALAZENJE POSLA

“Je li lako naći posao u Ontariju?” je pitanje koje došljaci često postavljaju na forumima na stranici Settlement.Org. Nema jednostavnog odgovora osim onoga da nije uvijek lako naći posao u Kanadi koji odgovara vašim sposobnostima i radnom iskustvu.

Često ćete čuti da zaposlenici žele „kanadsko iskustvo“. Zašto žele kanadsko iskustvo? Poslodavci smatraju da to dokazuje kako imate dobre jezične i komunikacijske sposobnosti i da znate kako funkcionira kanadska poslovna kultura.

Morate naučiti kako pokazati vrijednost vašeg inozemnog obrazovanja i radnog iskustva. Mnogi poslodavci ne znaju kako procijeniti vaše iskustvo, pa im morate pokazati kako njima to iskustvo može biti dragocjeno.

Jezične sposobnosti

Ako vam je teško čitati ovaj vodič, možda niste spremni raditi na radnom mjesto tehničke struke koje zahtjeva dobro znanje engleskog na tom području. Vrlo je važno da dobro baratate engleskim jezikom kada se doselite u Ontario.

Engleski jezik glavni je jezik provincije. Ako tečno govorite engleski, to će vam pomoći u vašem poslu a bit će vam lakše smjestiti se u vašoj novoj zajednici. Mnoge zajednice su multilingvalne (višejezične) pa tako možete naći ljude koji govore vašim jezikom. No, ako je vaš cilj trajno se preseliti u Ontario, morate dobro naučiti govoriti, čitati i pisati na engleskom jeziku.

Poslovna kultura

Možete uvidjeti neke razlike u tome kako ljudi rade i posluju u Kanadi, u usporedbi s tim kako ljudi to rade u vašoj zemlji. U svakoj zemlji ljudi drugačije posluju. Nitko vam ne može reći koliko će se točno stvari ovdje razlikovati. Morate raditi u Ontariju da biste to naučili. Tada možete vidjeti kako uvjeriti poslodavca da ste baš vi taj tip zaposlenika koji žele i da ćete biti dobri za njihovu firmu.

Teško je to prihvatiti, no možda nećete odmah pronaći posao vaših snova. Možda ćete morati prihvatiti " posao za preživljavanje " kada tek stignete. Ako ćete imati sreće, možda će upravo taj posao biti u vašoj struci, no na nižoj razini od posla koji ste imali prije no što ste se preselili.

Potruga za poslom

Došljaci imaju različita iskustva vezana uz potragu za poslom. Neki pronađu isti tip posla kakav su imali prije za samo nekoliko mjeseci. Za druge, to može potrajati godinama. Prije no što dođete, uzmite si vremena da proučite kanadsko tržište rada. Saznajte koja vam je pomoć dostupna i kako lakše pronaći posao u Ontariju.

Potruga za poslom u Ontariju može biti drugačija od vašeg iskustva. Za vas, čak i sama potreba za traženjem posla može biti iznenađenje. Možda ćete morati naučiti kako napisati životopis i napraviti portfelj vašeg posla. Znaete li kakav tip životopisa poslodavci očekuju od vas na vašoj **profesionalnoj oblasti**? Možda ćete morati potražiti pomoć kako biste našli posao u Kanadi.

Dobivanje pomoći

Vlada ne organizira poslove. **Ona** ima programe koji će vam pomoći da nađete posao, no sami ti programi vam neće naći posao. Ako vam netko kaže da vam jamči posao možda vam nešto žele prodati. Budite vrlo oprezni sa davanjem novca takvim ljudima.

Mnoge lokalne agencije pomažu došljacima u pronalaženju posla. Te usluge su dostupne besplatno u vašoj zajednici.

Došljacima nije lako pronaći posao u Oštariju. Zašto? Ovdje su neke stvari o kojima morate razmisliti:

- kako pronaći poslove koji nisu oglašavani.
- Budite sigurni da su vam jezične sposobnosti dovoljno dobre za posao koji želite.
- Jeste li spremni započeti posao na najnižem nivou, ili da započnete rad u malim kompanijama ili kompanijama srednje veličine?
- Razumijete li kanadsku poslovnu kulturu, važnost komunikacije, timskog rada i organizacijskih sposobnosti?

Ne možete očekivati da ćete znati sve o kanadskoj poslovnoj kulturi tek kada stignete u Ontario. Puno toga morate naučiti, no ima i puno ljudi koji vam mogu pomoći.

Jedna od najboljih stvari koje možete učiniti je tražiti pomoć. **Agencije za useljenike** vam mogu pomoći u potrazi za poslom i smještajem u vašoj zajednici.

Neki pružatelji usluga u zajednici vam mogu pomoći sa savjetom licem u lice. Član osoblja će vam pomoći da izradite vaš životopis i molbu te kako naći lokalne tvrtke. Druge imaju programe gdje u učionici možete naučiti kako naći posao u Kanadi.

Bez pomoći programa, možete poslati 200 životopisa a ne dobiti nikakav odgovor. Uz pomoć, možete naći posao koji stvarno želite.

Svaka agencija za imigrante u Ontariju vam može pomoći kako započeti potragu za poslom. Pogledajte na našoj stranici (odjeljak Pronađite pomoć u blizini vašeg doma -Find Help Close to Home section) da biste pronašli organizacije u vašoj blizini www.settlement.org/FD/04.

Moći će vam također nešto reći o uslugama zapošljavanja za određene grupe kao što su:

- međunarodno obrazovani stručnjaci i trgovci
- Žene
- Mladež
- Stariji zaposlenici

U Ontariju mnoge agencije za **useljenike** omogućavaju mnoge besplatne **primijenjene tečajeve** za traženje posla koje pomažu došljacima da nauče kako naći posao u Kanadi. **Primijenjeni tečajevi** traju 3 ili 4 dana. Da biste sudjelovali, morate biti stalni državljanin koji ima zakonsko pravo raditi u Kanadi.

Mogli biste se uzrujati pri potrazi posla jer vam neće biti jasno zašto tvrtke ne žele zaposliti nekoga sa vašim sposobnostima. Morate saznati što poslodavci traže, a to je više od samih vještina koje su potrebne za obavljanje posla.

Možda ćete morati ili željeti naučiti nove vještine ili unaprijediti vaše vještine. Na puno načina možete dobiti pomoć i pripreme. Neke se pripreme naplaćuju. Neke su besplatne za određenu grupu ljudi. Agencije za **useljenike** vam mogu pomoći da saznate više o tome koje pripreme možete pohadati.

STANDARDI ZAPOŠLJAVANJA

(Federal and provincial labour laws)- Federalni i provincijalni zakon o radu štite vaša prava kao radnika. (The Ontario Employment Standards Act) – Zakon o standardima zapošljavanja u Ontariju štiti većinu radnika u Ontariju.

Nitko vas ne smije diskriminirati na temelju vaših godina, spola, vjere, rase ili seksualne orijentacije. Poslodavac koji vas diskriminira zbog navedenih razloga, krši zakon.

Radnici također imaju obaveze prema zakonu. Morate naučiti kako vas zakoni mogu održavati zdravima i sigurnima na poslu. Ako želite da se prema vama pravedno ponašaju na poslu, morate naučiti što zakon propisuje.

Za više informacija o pravima i obvezama na poslu, možete posjetiti Settlement.Org (Employment Standards) Standardi zapošljavanja ovdje www.settlement.org/FD/10

PROCJENJIVANJE OBRAZOVANJA I RADNIH SPOSOBNOSTI

Ako se prijaviti za posao ili obrazovni program, poslodavac ili škola vas mogu zatražiti dokaz razine vašeg obrazovanja ili stručne spreme. Poslodavac i škole će također željeti znati kako se vaša struka uspoređuje sa diplomama ili certifikatima koji se izdaju u Kanadi.

Možda ćete morati napraviti procjenu sposobnosti koju ćete im pokazati.

Procjena sposobnosti znači uspoređivanje vaših obrazovnih sposobnosti sa njihovim ekvivalentima u Kanadi. Kada vam procjene vaše dokumente o obrazovanju, dobit ćete pismeni izvještaj ili pismo koje opisuje svaki vaš certifikat, diplomu ili stupanj. To pismo vam govori koji su kanadski ekvivalenti vašim ocjenama i dokumentima.

Ako želite raditi u određenoj profesiji ili zanatu i koristiti profesionalnu titulu (kao što su inženjer ili frizer/ka) morate imati dozvolu ili certifikat. Da biste dobili tu dozvolu, morate se registrirati pri udruženju koje regulira vaše zanimanje. Poput nekih škola, te grupe imaju svoje vlastiti proces procjenjivanja.

Procjena sposobnosti se naplaćuje. Razgovarajte sa poslodavcem, školom ili nadzornim udruženjem/ ili regulatornom udrugom za vašu vrstu posla o tome koju vrstu procjene trebaju prije no što platite procjenjivanje.

Procjena pripremljena za poslodavca možda nije ista kao ona koja se priprema za obrazovni program.

Kada stignete u Kanadu, potražite razne službe za procjenjivanje i njihove izvještaje prije no što koristite njihove usluge. Možda ćete trebati procjene za posao, imigraciju, visoko obrazovanje, licenciranje i **obuku kroz rad**. Pokušajte dobiti jedan izvještaj koji će vam služiti za više namjena, umjesto da kupujete za svaku od tih namjena.

Za više informacija posjetite Settlement.Org (Employment section) Poglavlje o zapošljavanju na www.settlement.org/FD/11.

OBRAZOVANJE

UPISIVANJE VAŠE DJECE U ŠKOLU

U Ontariju, zakon navodi da sva djeca **uzrasta** od 6-18. godina moraju pohađati školu. No, većina djece započne pohađati školu u dječjem vrtiću kada su stara 4 ili 5 godina. Nakon godinu ili dvije u dječjem vrtiću, kreću u prvi razred. Od dječjeg vrtića pa sve do 8. razreda naziva se osnovnom školom. Od 9-12. razreda je srednja škola.

Morate registrirati vašu djecu pri lokalnoj školi ili školskom odboru. Nazovite lokalni školski odbor da biste saznali lokaciju najbliže škole i kako registrirati vaše dijete. Djeca koja su dovoljno stara da krenu u srednju školu će možda htjeti pronaći posebne programe u nekim školama pri no što odluče koju će školu pohađati. O tome možete pitati vašu lokalnu školu ili školski odbor.

Većina djece u Ontariju pohađa javne škole. Postoji također poseban javni sustav katoličkih škola. Školama u svakom sustavu upravljaju razni lokalni školski odbori. Školski odbor vam može navesti imena škola koje vaše dijete može pohađati.

Imigrantski status djece ili njihovih roditelja ili skrbnika ne sprječava djecu od pohađanja škole. U slučaju da imate problema pri upisivanju vaše djece u školu zbog vašeg imigrantskog statusa, kontaktirajte vašu lokanu opću pravnu ustanovu za pomoć.

Školska godina započinje dan nakon (Labour Day) dana rada u rujnu i završava potkraj lipnja. Svaki školski odbor donosi svoje odluke o tome hoće li dopustiti djeci da započnu pohađati školu usred školske godine.

Sve informacije koje trebate o školskom sistemu možete naći u Vodiču za novopridošle – Obrazovanje u Ontariju (the Newcomers' Guides to Education in Ontario) na web stranicama www.settlement.org/FD/12.

OBRAZOVANJE ODRASLIH I UNAPREĐIVANJE

Možda ćete htjeti naći tečajeve ili studijski program koji su vezani uz vašu karijeru . Možete naći informacije o tome što vam je dostupno i kako doći do toga na Settlement.Org (Education section) Poglavlje o naobrazbi na www.settlement.org/FD/13

Učenje Engleskog jezika

Kada stignete, možda ćete željeti poboljšati vaš engleski. Kao novom imigrantu, važno je da možete bez poteškoća komunicirati na engleskom jeziku. Pomoći će vam u potrazi posla i da se brže smjestite u Ontariju.

Jezične instrukcije za došljake u Kanadi (Language Instruction for Newcomers to Canada) (LINC) je besplatan program jezičnih instrukcija za nove imigrante u Kanadi. Da biste ušli u LINC program morate:

- Biti **Trajni naseljenik** Kanade (Landed Immigrant) ili ugovorni izbjeglica
- **ili** biti došljak kojem je dopušteno da ostane u Kanadi, kojem CIC planira dati status stalnog stanovnika, a koji nije još državljanin Kanade

i

- biti stariji od dobi za odlaženje iz škole (odrasla osoba od 18 godina ili starija)
- **testirati** vaše jezične sposobnosti u Centru za procjenu jezičnih sposobnosti (Language Assessment Centre).

Neki LINC centri nude skrb za djecu.

LINC satovi nude se diljem Ontarija u:

- školama
- visoke škole **mjesne zajednice**
- agencije za **pomoć** imigranata
- lokalne organizacije

Prijavljivanje za LINC

Da biste se prijavili za LINC satove, morate otići u LINC (Assessment Centre) Centar za procjenu. LINC Assessment Centre će testirati razinu vaše jezične sposobnosti i pomoći vam da se registrirate u LINC školu.

Osoblje u centru će testirati vaše sposobnosti slušanja, **izražavanja**, čitanja i pisanja. Test može trajati između jednog o tri sata. Što je veća vaša razina znanja jezika, test dulje traje.

Centar će vam pomoći pri registriranju u **odgovarajući** razred. Nazovite agenciju za pronalaženje smještaja ili lokalni centar za informacije te pitajte gdje je najbliži LINC Assessment Centre. Morate nazvati centar za procjenjivanje sposobnosti kako biste se naručili.

Informacije vezane uz te organizacije možete pronaći odjeljku Pronađite pomoć u blizini vašeg doma -Find Help Close to Home section) na Settlement.Org na www.settlement.org/FD/04

Tečaj naprednog engleskog

Tečajeve naprednog engleskog možete također naći:

- na fakultetima
- visokim školama **mjesne zajednice**
- u privatnim školama stranih jezika
- lokalnim organizacijama

Kontaktirate direktno te škole i organizacije za informacije o tečajevima i cijenama. Neki su besplatni, no neki od tih satova se mogu naplaćivati.

Za više informacija o satovima engleskog jezika, posjetite Settlement.Org - (English as a Second Language ESL)- engleski kao drugi jezik dio na stranici www.settlement.org/FD/14.

IMIGRACIJA I DRŽAVLJANSTVO

PERMANENT RESIDENT (MAPLE LEAF) CARD – KARTICA TRAJNOG NASELJENIKA

Dobit ćete vašu Permanent Resident (PR) Card – karticu **trajnog naseljenika poštom** kada dođete u Kanadu. Kada uđete u Kanadu i prođete kroz imigracijski ured, morate im dati adresu tako da vam je mogu poslati.

Ako niste dali vašu adresu Odjelu za imigraciju i državljanstvo Kanade- Citizenship and Immigration Canada (CIC) u trenutku vašeg ulaska u Kanadu, molimo da napravite to što prije možete. Posjetite CIC web stranicu ili kontaktirajte (PR Card Call Centre) Pozivni centar za PR karticu kako biste im dali vašu adresu.

Ako ne dobijete vašu PR karticu unutar 30 dana nakon što ste poslali vašu adresu CIC-u, nazovite pozivni centar odjela za imigraciju i državljanstvo Kanade.

Ako CIC ne primi vašu adresu unutar 180 dana od datuma kada ste došli u Kanadu, morat ćete se ponovno prijaviti za vašu PR karticu i platiti za nju.

PR kartica je identifikacijski dokument koji dokazuje vaš status stalnog državljanina.

Za bilo koja pitanja o toj kartici nazovite the PR Card Call Centre- telefonski centar za PR karticu.

UVJETI ZA DRŽAVLJANSTVO

Kada stignete u Kanadu možete putovati i izvan nje. No, morate provesti 730 dana (2 godine) u Kanadi (fizički biti **prisutni**) svaki peti period da biste održali vaš status stalnog državljanina.

To znači da možete provesti ukupno i do 3 godine izvan Kanade tijekom tok petogodišnjeg perioda. No, ako odete iz zemlje na dulji posjet, morate dokazati Odjelu za useljeništvo i državljanstvo Kanade (Citizenship and Immigration Canada) da ćete nastaviti živjeti u Kanadi.

PRAVA I RESTRIKCIJE STALNIH DRŽAVLJANA

Prava stalnih državljana

- živjeti i raditi bilo gdje u Kanadi
- nabaviti pravnu pomoć (pomoć za ljude koji si ne mogu priuštiti odvjetnika)
- provincijalno zdravstveno osiguranje
- pravo na obrazovanje
- pravo na rad
- pravo na zakone koji štite radnike:
 - zdravlje i sigurnost
 - standardi zapošljavanja

- radno osiguranje
- kolektivno pregovaranje
- pravo radnika na kompenzaciju
- ljudska prava
- pravo na socijalne beneficije kao što su Ontario Works, jeftin smještaj i vrtići, prihvatilišta, programi besplatne hrane i odjeće, konzultiranje, i druge oblike pomoći u vašim lokalnim agencijama.

Ograničenja trajnih naseljenika

- Odjel za imigraciju i državljanstvo Kanade vam može odbiti ostanak u Kanadi ako ste:
 - Imali lažne dokumente i dali lažne informacije kada ste se prijavljivali za stalni boravak ili kada ste došli.
 - Niste se pridržavali uvjeta vašeg statusa **trajnog naseljenika** (ako ste ga imali).
 - Optuženi ste za kazneno djelo.
 - Vlasti smatraju da ste sudjelovali špijuniciranju, organiziranom kriminalu ili ste počinili ratne zločine.
- Ne možete glasati na izborima ili se kandidirati u politici.

PITANJA O IMIGRACIJI

U slučaju da imate pitanja vezana uz imigraciju, vaš status, ili o uslugama do kojih možete doći, kontaktirajte agenciju za **useljénike**. Možete pronaći agenciju za **useljénike** kada stignete u vašu novu zajednicu. Možete pronaći listu tih agencija na Settlement.Org (Find Help Close to Home)Pronađite pomoć u blizini vašeg doma -Find Help Close to Home section) (na dijelu stranice za pronalazak pomoći u blizini vašeg doma)na www.settlement.org/FD/04.

Možete također nazvati odjel za imigraciju i državljanstvo Kanade što je besplatno iz bilo kojeg dijela Ontarija.

Možete dobiti informacije od snimljene poruke, 24 sata na dan, 7 dana u tjednu.

Ako želite razgovarati s osobom, nazovite između 8 sati ujutro i 4 sata popodne, od ponedjeljka do petka. Pozivni centar nudi usluge samo na engleskom i francuskom jeziku.

PRAVNE USLUGE

LJUDSKA PRAVA

U Kanadi, muškarci i žene su jednaki i imaju ista prava. Ta prava su opisana u (Canadian Charter of Rights and Freedoms)- Kanadska povelja o pravima i slobodama . Bilo koji oblik zlostavljanja- **fizičko**, mentalno ili financijsko- bilo koje osobe je ilegalno.

Mnoge agencije rade na educiranju ljudi o pravima vidljivih manjina, žena, homoseksualaca, lezbijki, ljudi sa invaliditetom i starijih ljudi. (The Ontario Human Rights Code)- Kodeks ljudskih prava Ontarija štiti ljude od diskriminacije.

Diskriminacija znači nepravedni tretman baziran na:

- Godinama **starosti**
- boji
- sposobnostima
- naslijeđu
- rasi
- bračnom statusu
- obiteljskom statusu
- podrijetlu
- kriminalnom dosjeu
- ovisnost o javnoj pomoći
- vjeri
- državljanstvu
- etničkom podrijetlu
- spolu
- seksualnoj orijentaciji.

(The Ontario Human Rights Code)- Kodeks ljudskih prava Ontaria navodi da svatko ima pravo na slobodu od diskriminacije kada traže usluge, **robu, objekte koji pružaju usluge**, stanovanje, ugovore, zapošljavanje i članstvo u grupi.

POLICIJA

U Ontariju, i u cijeloj Kanadi, policija je odvojena od vlade i vojske. Postoje tri razine policije u Ontariju:

- lokalna (ili gradska) policija
- (Ontario Provincial Police (OPP)- Policija provincije Ontario (OPP)
- i nacionalna policija koja se naziva (Royal Canadian Mounted Police (RCMP). – Kanadska kraljevska konjica

Većina policijskih snaga sada koristi lokalni pristup. To znači da policajci rade sa stanovnicima svake zajednice da bi spriječili kriminal i povećali sigurnost.

Kada vas policija zaustavi, pretraži vas, uhiti ili zadrži na ispitivanju, mora pratiti vrlo stroga pravila. Policajac je dužan reći vam:

- zašto vas zadržavaju,

- upute vas u vaša prava,
- **da bude siguran** da **ga** razumijete

Ako ste uhićeni ili optuženi za prekršaj, imate pravo na odvjetnika. Imate pravo izabrati vašeg odvjetnika i imate pravo na pravni savjet na vašem materinjem jeziku.

KAKO NABAVITI ODVJETNIKA

Naći pravog odvjetnika je vrlo važno. Naveli smo nekoliko načina kako započeti potragu:

- pitajte prijatelje, kolege i obitelj mogu li preporučiti nekog dobrog odvjetnika
- pitajte radnika u agenciji za **useljénike** ili člana agencije socijalnog osiguranja za savjete
- pogledajte žute stranice telefonskog imenika pod ("Lawyer")odvjetnik
- kontaktirajte Lawyer Referral Service - Usluga preporuke odvjetnika koje vodi Odvjetničko društvo Gornje Kanade (Law Society of Upper Canada)
- posjetite web stranice sa popisom odvjetničkih ureda i odvjetnika

Lawyer Referral Service (LRS) (Usluga preporuke odvjetnika)

(The Lawyer Referral Service (LRS) - Usluga preporuke odvjetnika vam može dati broj odvjetnika na vašem području koji je stručnjak za pravo srodno vašoj situaciji. Možete zamoliti LRS da vam zajamči da odvjetnik kojeg su preporučili govori vašim prvim jezikom.

Možete nazvati LRS odvjetnika za konzultacije ne dulje od trideset (30) minuta. Možete se odlučiti ne unajmiti tu osobu kao vašeg odvjetnika, no ne možete LRS tražiti da vas ponovno upute na nekoga za isti pravni problem.

Usluga preporuke odvjetnika

1-, 00-&* , -, ' &* '

.....(%!- (+! ' ' \$ fjb; H5Ł

(COMMUNITY LEGAL CLINICS) OPĆE PRAVNE USTANOVE

Pravnu pomoć možete dobiti i u općim pravnim ustanovama. Tamo su odvjetnici i opći pravni radnici koji će vam pomoći. Obično morate živjeti na području tih ustanova. Također morate biti platežno nesposobni kako bi mogli tražiti njihovu pomoć.

Te ustanove daju usluge samo iz određenih područja prava. Ona uključuju:

- sporovi stanodavaca i stanara
- radnička naknada
- osiguranje zapošljavanja
- socijalna pomoć
- (Canada Pension Plan)- Kanadski mirovinski plan
- izbjegličko i imigrantsko pravo
- zakon o radu
- ljudska prava.

Ustanove obično ne pružaju na području kaznenog i obiteljskog prava. Za te usluge morate angažirati privatnog odvjetnika i potvrdu za pravnu pomoć.

Tu potvrdu ne trebate za uslugu u općim pravnim uslugama. www.settlement.org/FD/25

ZAJEDNICA I REKREACIJA

UPOZNAJTE SE SA VAŠOM ZAJEDNICOM

Puno vremena ćete potrošiti u pronalaženju mjesta za stanovanje, u učenju ili unapređivanju engleskog jezika i pronalasku posla. No, brže ćete se smjestiti u vašu novu zajednicu u Ontariju ako ćete sudjelovati u rekreacijskim i ostalim aktivnostima u zajednici.

Upoznavat ćete nove ljude i uspostavljati kontakte koji će vam pomoći u pronalaženju posla.

Svaki grad u Ontariju ima **mjesne** i rekreacione programe i objekte koje možete koristiti. Često su besplatni ili jeftini.

U ljeti, mnogi roditelji žele za svoju djecu naći sportove ili zabavne aktivnosti. Oni se nazivaju dnevni kampovi, ljetni kampovi ili ljetni programi. Informacije o njima često možete naći u vašem lokalnom općinskom centru ili na bazenu.

Saznajte o programima koji su dostupni vama i vašoj obitelji. Postoje programi za sve dobne skupine koji uključuju fitness, primijenjenu umjetnost i socijalne grupe. U svakoj sezoni su drugačije aktivnosti u ponudi. Na primjer, možete naći besplatna klizališta u zimi te bazeni u ljeti.

Otidite u općinski informativni centar ili agenciju za **useljenike** kako biste saznali više o programima. Možete također kontaktirati **vaš obližnji Parkovi i Rekreacija Odjel (Parks and Recreation Department)**.

KNJIŽNICE

Knjižnica je važno javno mjesto u vašoj **mjesnoj** zajednici. Knjižnici imaju ponešto za ljude svih godišta. Morate nabaviti člansku iskaznicu od knjižnice da biste mogli posuđivati knjige ili koristiti računala u vašoj knjižnici. Da biste nabavili člansku iskaznicu, morate ponijeti neki identifikacijski dokument (npr. vozačku dozvolu, ili karticu **trajnog naseljenika**) i neki poštanski dokument na kojem je navedena vaša adresa (npr. telefonski račun). Knjižnici je potreban dokaz vašeg identiteta i koja je vaša lokalna adresa. Iskaznica je besplatna za ljude koji žive u zajednici.

Ovdje su navedeni neki programi i usluge koje možete naći u knjižnici:

- klubovi pisanja domaće zadaće koji pomažu vašoj djeci
- čitaonice/igraonice za djecu
- predavanja i **izvori informacija** za pronalaženje posla i planiranje karijere
- programi pismenosti za odrasle, sa instruktorima koji **opismenjavaju** ili pomažu unapređivanju vještine čitanja
- multilingvalne (višejezične) kolekcije: knjige, kasete, novine i časopisi na puno jezika
- English-as-a-Second-Language (ESL) resources- izvori za engleski kao drugi jezik
- čitanja lokalnih autora ili izložbe lokalnih umjetnika
- predavanja o temama kao što su zdravlje i osobne financije

Računala su važan dio rada knjižnica. Mnoge knjižnice imaju računala i **fiskala** koje možete koristiti za obrađivanje tekstova, provjeravanje oglasa za posao te za pristup Internetu.

ZABAVNI PROGRAMI

Sve zajednice u Ontariju imaju besplatna ili jeftina događanja, slavlja, parkove, umjetničke aktivnosti i kulturne aktivnosti. Umjetnički i kulturni festivali se odvijaju tijekom cijele godine. Neki se fokusiraju na određeni umjetnički oblik, kao što je na primjer glazba, ili na sve grane umjetnosti jedne grupe u zajednici kao što je kinesko-kanadska zajednica.

Mnogi se kulturni i umjetnički festivali u Ontariju odvijaju na otvorenom tijekom ljeta i besplatni su. Postoje festivali komedije, jazz-a, autorski festivali i filmski.

Većina **mjesnih** zajednica ima muzeje, umjetničke galerije, povijesne lokalitete te druga zanimljiva mjesta i događaje. Mnoge galerije i muzeji imaju jedan dan u tjednu kada je ulaz besplatan ili po smanjenoj cijeni. Često je cijena smanjena za djecu i ljude od 65 godina i starije.

Kineska Nova godina, **Pride Parades**, Toronto's Caribana festival and Ottawa's Winterlude festival primjeri su posebnih događaja i važnih slavlja u Ontariju. Mnogi od njih, uključujući Canada Day on July 1st (Dan Kanade 1. srpnja), su javna slavlja sa paradama, vatrometom i glazbom.

Posjetite (Celebrate section) Dio posvećen proslavama na stranici Settlement.Org za više informacija o zabavnim sadržajima i zanimljivim načinima uključivanja u vašu zajednicu. www.settlement.org/FD/15.

KORISNIČKE INFORMACIJE

MIJENJANJE NOVCA

Pametno je imati nešto kanadske valute prije dolaska u Ontario. Devizni tečaj je vjerojatno povoljniji za Vas u Vašoj zemlji.

U Međunarodnoj zračnoj luci Toronto Pearson, možete promijeniti novac u mjenjačnicama u vremenu od 5:00 do 23:00, bilo kojeg dana u tjednu. Međutim, **vjerojatno** bolji devizni tečaj ćete imati izvan zračne luke.

Usluge mijenjanja novca možete naći i u bankama, putničkim agencijama i centrima većine gradova. Hoteli mijenjaju manje svote novca, ali to čine po nepovoljnijem tečaju. Uglavnom su banke najbolja mjesta za to.

KORIŠTENJE TELEFONA

Telefonske usluge u domaćinstvu

Tvrtka Bell Telephone osigurava telefonske usluge koje trebate kod kuće. Nazovite 310-BELL (310-2355) ili posjetite poslovnicu Bell Centre radi naručivanja ovih usluga.

Novi useljenici će vjerojatno morati uplatiti predujam radi uvođenja telefonske linije. Ovaj će Vam se novac vratiti nakon 6 mjeseci. Bell također naplaćuje naknadu za uspostavljanje veze za novi kućni telefon. Više informacija o tome možete naći na Bellovim web stranicama - www.settlement.org/FD/23.

Nakon što Bell da suglasnost za ovu uslugu, obavijestit će Vas o vremenu dolaska u Vaš dom. Bit će potrebno da u vrijeme dolaska njihovog tehničara budete kod kuće, kako bi oni mogli izvršiti tu uslugu. Lokalni pozivi su besplatni, a pozivi izvan lokalnog područja se dodatno naplaćuju.

Mobilni telefoni

Mobilni telefoni su vrlo popularni u Kanadi, a na raspolaganju je veliki odabir paketa, koji Vas može i zbuniti! O vrstama mobilnih telefona i paketima usluga možete se detaljno informirati na Internetu prije dolaska. Ova Vam stranica može pomoći - www.settlement.org/FD/19.

Usluge se mogu razlikovati od onih koje imate u zemljama iz kojih dolazite. Prije kontaktiranja davatelja usluga mobilne telefonije, informirajte se o različitim troškovima, paketima usluga i vrstama telefona koje se mogu nabaviti.

Javni telefoni

Javne telefone ćete naći u zračnoj luci, na autobusnom i željezničkom kolodvoru, u restoranima, dućanima, shopping centrima te na uglovima nekih ulica. Ovi su telefoni poznati i kao „telefoni na kovanice“ („payphones“).

Mjesni telefonski pozivi

Mjesni pozivi s kućnog telefona su besplatni, ali mjesni pozivi s javnih telefona koštaju 50 centi. Cijena međugradskih poziva je veća.

Mjesne pozive unutar grada obavljate na sljedeći način:

Podignite slušalicu, ubacite 50 centi i birajte željeni broj.

Većina govornica prihvaća kovanice od 5, 10, 25 centi i \$1. Ako ubacite kovanicu od \$1, možda Vam se neće vratiti ostatak.

U nekim ćete područjima najprije morati birati pozivni broj tog područja. Primjerice, u Torontu i okolnim područjima, potrebno je birati 416, 647 ili 905 ispred ostatka telefonskog broja – što s mjesnim telefonskim brojem čini ukupno 10 znamenki.

Međugradski pozivi

Možete koristiti paket usluga za međugradске pozive od kuće ili **predplaćene** telefonske kartice (prepaid phone cards). **Predplaćene** telefonske kartice za međugradске pozive mogu biti znatno jeftinije od međugradskih poziva od kuće. Zsigurno su jeftinije od plaćanja međugradskog poziva s javnog telefona novcem ili kreditnom karticom.

Kada kupujete **predplaćenu** telefonsku karticu, možete vidjeti dobivate li najbolju tarifu za zemlju koju ćete nazivati. Tražite od prodavača usporednu tablicu (comparison chart). Usporedite jednogminutne tarife različitih kartica za državu koju zovete.

Možete nazvati na račun primatelja ("collect call"), što znaci da će trošak poziva snositi osoba koju ste nazvali. Kako biste zvali na račun primatelja, birajte „0“, potom pozivni broj područja i željeni telefonski broj te slijedite upute automatskog sustava.

Besplatni telefonski brojevi (Toll-free numbers)

Neki međugradski brojevi su besplatni. Nitko vam neće naplatiti pozive koji počinju brojevima 1-800, 1-866, 1-877 i 1-888. Imaju ih vladini uredi, lokalne agencije i mnoge tvrtke.

Brojevi 1-900 i 1-976 nisu besplatni. Plaća se naknada za svaku minutu trajanja poziva, što je često vrlo skupo.

Korištenje telefonskog imenika

U mnogim javnim govornicama nalazi se telefonski imenik.

Bijele stranice telefonskog imenika imaju četiri odjeljka:

Brojevi hitnih službi (i vodiča za kupce)

U ovom odjeljku se nalaze telefonski brojevi u slučajevima nezgoda kao npr. broj policije. On također sadrži informacije o korištenju telefona.

Bijele stranice

Ovaj odjeljak čini popis građana i tvrtki u gradu. Sadrži njihove telefonske brojeve i adrese. Građani su popisani po prezimenima. I građani i tvrtke su popisani po abecednom redu. U nekim većim gradovima poput Toronta, Bijele stranice se sastoje iz dva dijela – prvi čine osobni telefonski brojevi građana a drugi telefonski brojevi tvrtki.

Plave stranice

Ovaj je odjeljak tiskan na plavom papiru. Sadrži popis državnih ureda s telefonskim brojevima preko kojih ih se može kontaktirati. Također sadrži i državne službe i to po kategorijama. Primjerice, želite li pronaći Ministarstvo zdravstva na plavim stranicama, potražite *Zdravlje* (Health).

Telefonski imenik - Žute stranice

Ovaj je dio tiskan na žutom papiru, a sadrži popis tvrtki po proizvodima/uslugama. Primjerice, za naručivanje pizze, na žutim stranicama trebate potražiti *Pizza* te odabrati obližnju pizzeriju. U većim gradovima poput Toronta, žute stranice su odvojene,

tj. bijele i plave stranice čine jedan imenik, a žute drugi, zasebni. U manjim gradovima one su uglavnom sve tiskane kao jedna knjiga. Na početku svakog imenika možete pronaći upute za njegovo korištenje i brojeve hitnih službi.

SLANJE I PRIMANJE POŠTE

Slanje pisma ili paketa

Ako šaljete pismo ili paket, morate platiti poštarinu, odnosno iznos troška usluge slanja.

Poštanske usluge mogu se dobiti u poštanskim uredima ili poštanskim odjelima smještenim u robnim kućama kao što je npr. Shoppers Drug Mart. Pronaći ćete ih pomoću oznake kanadske pošte u izlozima. Najbliži poštanski ured možete naći u telefonskom imeniku.

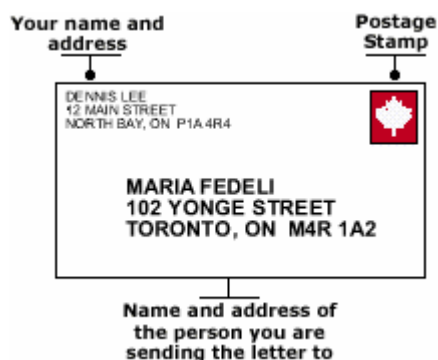
Cijena slanja paketa ili pisma ovisi o njihovoj veličini i težini, odredištu i željenoj brzini usluge slanja. Sa udaljenošću odredišta raste i cijena usluge.

Ukoliko šaljete paket u inozemstvo, morate popuniti carinski formular (customs form). Možete ga dobiti u poštanskom uredu. U obrascu treba opisati sadržaj paketa. Također treba navesti njegovu vrijednost i težinu. Poštanski službenik Vam može pomoći ispuniti ovaj formular.

Adresa za primanje pošte

Nakon što nađete smještaj, pošta Vam se može slati izravno na kućnu adresu ili broj poštanskog pretinca. Prije nego što nađete smještaj, poštu možete primiti na sljedeća tri načina:

Zamolite rođaka ili prijatelja za privremeno korištenje njegove adrese. Recite pošiljateljima neka Vam šalju poštu na Vaše ime uz naznaku „c/o“ (care of), nakon čega slijedi ime i adresa Vašeg rođaka ili prijatelja.

Pitajte za uslugu isporuke na poštanski ured. Ova je usluga poznata širom svijeta kao „poste restante“. Pošiljka putem Poste restante se može podići u glavnom mjesnom poštanskom uredu. U velikim gradovima, gdje postoji više poštanskih ureda, jedan od njih je mjesto gdje se podižu pošiljke Poste restant-a za cijelo to područje.

YOUR NAME
GD STN MAIN
TORONTO ON M2R 5H2

Unajmite poštanski sandučić u poštanskom uredu ili prodajnom mjestu koje prodaje poslovne usluge. Ovako ćete osigurati vlastitu adresu za primanje pošte. Ukoliko primete pakete koji su preveliki da stanu u Vaš sandučić, prodavaonica će Vam ostaviti obavijest da ga možete preuzeti na pultu.

PRIJEVOZ

Vožnja

Živate li u Ontariju a želite voziti automobil, morate imati ontarijsku vozačku dozvolu. Ministarstvo prijevoza Ontarija (The Ontario Ministry of Transportation – MTO), kao što se može vidjeti na njihovim web stranicama , zaduženo je **za** vozačke i prometne dozvole u toj provinciji. Podrobnije se možete informirati o tome u članku **Kako mogu dobiti ontarijsku vozačku dozvolu?** www.settlement.org/FD/16

Inozemnu vozačku dozvolu možete koristiti prvih 60 dana po dolasku u Kanadu. Nakon toga ćete morati polagati vozački ispit kako biste dobili ontarijsku vozačku dozvolu. Možete kontaktirati Ministarstvo prijevoza Ontarija na broj **1-800-387-3445**, ukoliko Vam trebaju informacije o dozvolama i prometnim pravilima.

Svoj automobil **morate** registrirati u agenciji za registriranje motornih vozila provincije u kojoj živite, a morate ga i osigurati. Nelegalno je voziti neosigurani automobil. Osiguranje automobila može biti skupo, no ono štiti i Vas i ostale vozače u slučaju prometne nezgode.

Ukoliko nemate automobil, možete ga u renta-car poduzeću unajmiti na dan, tjedan ili na dulji vremenski period. Renta-car poduzeća Vam obično mogu dati informacije o prometnim pravilima.

Poduzeće za renta-car naplaćuje naknadu na osnovu vremena zadržavanja auta kod Vas i na osnovu kilometraže koju Vi napravite tim automobilom. Od njih ćete morati kupiti i osiguranje u slučaju automobilske nezgode te platiti korišteno gorivo.

Snalaženje u okolici - Javni prijevoz

Svaki grad u Ontariju ima javni gradski prijevoz autobusima ili tramvajima. Toronto ima i podzemnu željeznicu (subway). U većini gradova možete dobiti besplatne mape sa shematskim prikazom linija.

Tranzitni sustav Toronta (The Toronto Transit System - TTC) daje obavijesti na više od dvadeset jezika na telefon **416-393-4636**. Obavijesti možete naći i na web stranicama www.settlement.org/FD/17.

Vožnja u javnom prijevozu plaća se gotovinom. Morate imati točan iznos novca za autobusnu kartu, budući da Vam vozači ne mogu vratiti novac. Koristite li javni prijevoz

cestom, možete kupiti karte, žetone, dnevnu ili mjesečnu kartu. Više košta ako dajete gotovinu za svaku vožnju. Žetone, obične, dnevne i mjesečne karte možete kupovati na stanicama autobusa ili podzemne željeznice te u nekim prodavaonicama.

Ponekad ćete morati presjedati iz jednog autobusa, tramvaja ili vlaka u drugi. U tom slučaju, potrebna vam je potvrda o transferu. To je, zapravo, komadić papira kojim vozaču sljedećeg vozila potvrđujete da kartu ne morate ponovno kupovati. Njega ćete dobiti ako ga zatražite od vozača prvog autobusa ili tramvaja.

Međugradski prijevoz

Velika većina gradova u Ontariju ima autobusni ili željeznički kolodvor. Tamo možete saznati o linijama autobusa odnosno vlakova, voznom redu i cijenama. Možete nazvati putničku agenciju ako imate pitanja o redu letenja i cijenama zrakoplovnih karata na međugradskim linijama.

Taksi

U slučaju da nema javnog prijevoza a vi morate nekud brzo stići, možete unajmiti taksi (taxi, cab). Možete nazvati taksi službu i zatražiti da dođu po vas na adresu gdje se nalazite. Možete ih nazvati i unaprijed i naznačiti vrijeme kada želite da dođu po Vas.

Možete i pozvati taksi koji ugledate na prometnoj gradskoj ulici. Stanite na pločnik i mahnite mu ako vidite **da nema putnike**. Nije jednostavno dobiti taksi na ulici u svakom gradu. Stat će Vam jedino vozilo s osvjetljenim znakom na krovu.

Cijena taksi usluge vidi se na taksimetru koji se nalazi naprijed pored vozača. Pri Vašem ulasku u vozilo, na njemu će se pokazati startna cijena. Informirajte se kod vozača o okvirnoj cijeni vožnje prije ulaska u vozilo.

Pješaćenje i pravila na cesti

Signalni za pješake nalaze se na svakom uglu ulice gdje su semafori. Na njima možete pročitati kada treba prijeći ulicu. Postoje pješački prijelazi na uglovima prometnih ulica bez semafora.

NOVAC I FINACIJE

Bankarstvo

OTVARANJE RACUNA U BANCIMA

Pametno je što prije se obavijestiti se o uslugama banaka. Odlučite što Vam od njih treba te usporedite usluge nekoliko banaka prije nego što otvorite račun.

Račun u bilo kojoj banci je siguran način čuvanja novca i osigurava lakše upravljanje novčanim sredstvima. **On vam također pomaže da steknete kreditnu historiju, što će Vam koristiti u slučaju zaduživanja ili dobivanja kreditne kartice.**

Postoji mnogo vrsta financijskih ustanova gdje možete otvoriti štednju i/ili čekovne račune. Banke, povjerenička društva i kreditne zadruge daju besplatne obavijesti o svojim uslugama,

uključujući debitne i kreditne kartice. Možete ući u bilo koju banku i zatražiti obavijesti o njenim uslugama.

Za otvaranje računa u banci, povjereničkom društvu ili kreditnoj zadruzi trebaju Vam dvije osobne isprave. Na jednoj od njih treba biti Vaša fotografija. Za otvaranje računa ne morate dati polog, niti morate biti zaposleni.

KORIŠTENJE BANKOMATA

Pri otvaranju računa u banci, dobit ćete karticu koja se zove bankovna ili debitna kartica. Pomoću ove kartice možete vršiti svoj platni promet na bankomatu umjesto na šalteru banke. Putem bankomata možete polagati novac, podizati ga i plaćati račune. Ovi se aparati zovu Automatski bankovni strojevi (Automated Banking Machines - ABMs) ili Automatski blagajnički strojevi (Automated Teller machines).

Banka će od Vas tražiti da odaberete PIN odnosno osobni identifikacijski broj (Personal Identification Number) koji ide uz karticu. Ovo je sigurnosni broj koji sprječava druge osobe u tome da koriste Vašu karticu. Zapamtite ga i ne otkrivajte ga drugima. PIN morate unijeti svaki put kad koristite bankovnu karticu.

Koristite li bankomat druge banke, za uslugu se naplaćuje naknada. Ona je viša ako koristite privatni bankomat. Ovi se uređaji nalaze u **lokalnim trgovinama**, restoranima i drugim mjestima. Često se za tu uslugu plaća skupa naknada čak i kad je riječ samo o podizanju neke svote novca. Jeftinije je koristiti bankomate koje pripadaju **nekoj** banci ili kreditnoj zadruzi.

Kreditne kartice i kreditni rejting

Čak i ako ste imali višegodišnji kreditni rejting u svjetskim kompanijama kao što su VISA i MasterCard, možda u Kanadi nećete moći dobiti njihovu kreditnu karticu. Ovo je neugodno iznenađenje za mnoge ljude.

Ako je ikako moguće, ne otkazujte svoje kreditne kartice prije dolaska u Kanadu. Ovdje **možda** nećete odmah moći dobiti kreditnu karticu. U tom slučaju će Vam dobro doći pristup karticama koje već imate.

Kako biste stekli kreditni rejting u Kanadi, prijavite se za kreditnu karticu. Razgovarajte sa službenicima u mjesnoj banci. Možda će Vam oni biti voljni dati kreditnu karticu s depozitnim osiguranjem i nižim limitom potrošnje, ili Secured Credit Card.

Kako biste dobili **Secured Card**, trebate položiti stanovitu svotu novca kod izdavatelja te kartice. Iznos tog pologa će ovisiti o kreditnom ograničenju kojeg birate. Ako redovito plaćate svoje mjesečne naknade za karticu i stvorite si dobar kreditni rejting, polog će Vam biti vraćen s kamatama. Potom možete dobiti klasičnu kreditnu karticu.

Mnoge veće prodavaonice nude kreditne kartice koje se koriste na njihovim prodajnim mjestima. Ove kreditne kartice često imaju vrlo visoke kamate, **te trebate voditi računa i plaćati cijelokupan iznos svakog mjeseca.**

Cijene i porezi

U Ontariju se plaća iznos naznačen na etiketi s cijenom plus porez. U prodavaonicama po pravilu nije uobičajeno tražiti da se snizi cijena. To je moguće u nekim etničkim prodavaonicama ili tržnicama.

Kada platite artikl, porez će biti dodan na ukupnu cijenu. Često je ukupni porez 13% cijene. Ovih 13% uključuju Savezni porez na robu i usluge 5% (Goods and Services Tax – GST) i Prodajni porez provincije od 8% (Provincial Sales Tax – PST) .

Savezni porez ne morate plaćati na svaki artikl: npr. osnovne prehrambene namirnice i lijekovi na recept su oslobođeni od njega. Ukoliko u restoranu naručite alkohol, na cijenu će Vam biti dodano i 10% poreza na alkoholna pića.

Porezne olakšice

POREZNA OLAKŠICA NA ROBU I USLUGE (GOODS AND SERVICES- GST TAX CREDIT)

GST je kratica za porez koji plaćate na većinu roba i usluga u Kanadi. GST/HST olakšica je povrat poreza koji se vrši svaka tri mjeseca pojedincima i obiteljima niskih i skromnih primanja. Putem njega vraća se cijeli iznos GST ili HST ili njegov dio koji su bili plaćeni.

Za stjecanje prava na ovu olakšicu morate biti **stalni naseljenik** Kanade i imati 19 ili više godina. Prijavite se za tu olakšicu čim dobijete broj socijalnog osiguranja. Kako biste primali uplate GST/HST, svake godine morate popuniti i predati **Porez na prihode i povraćaj olaksica (Income Tax and Benefit Returns)**.

Više obavijesti o ovome možete dobiti na broj Službe informacija GST-a **1-800-959-1953**.

DJEČJI DODATAK (CANADA CHILD TAX BENEFIT – CCTB)

Ako su Vaša djeca mlađa od 18 godina, **možda ćete** imate pravo na primanje olakšice CCTB. Nju Vam svakog mjeseca isplaćuje kanadska vlada, a namjena joj je pomoći Vam snositi troškove podizanja djece.

Obrazac za prijavu možete dobiti od Kanadskog Ureda carinske uprave i **uprave na prihode** (Canada Agency - CRA) čije su webstranice na adresi www.settlement.org/FD/20. Za poreznu olakšicu za djecu trebali biste se prijaviti odmah po dolasku i smještaju.

Uprava odlučuje o veličini ove isplate na osnovu broja Vaše djece, njihovog uzrasta, provincije u kojoj živite i neto prihoda Vaše obitelji u svijetu ostvarenog u prethodne tri godine.

SLIJEDECI KORACI

Nadamo se da je ovaj vodič pomogao odgovorima na neka od mnogih pitanja koja imate o započinjanju novoga života u provinciji Ontario. Kako možete vidjeti, ima mnogo stvari koje možete učiniti i možda ne znate gdje početi.

LISTA PROVJERE 'DOBRO DOŠLI U KANADU'

Lista provjere 'Dobro došli u Kanadu' na stranici 2 ovoga vodiča dobro je mjesto za početak. Prekrižite stavke koje se ne odnose na vas ili koje ste već učinili. U ovom vodiču sadržane su informacije kako obaviti one korake koje još morate učiniti. Ako trebate pomoć, postoje mnoge agencije koje će sa zadovoljstvom odgovoriti na sva vaša pitanja i pomoći vam ispuniti potrebne obrasce, često i besplatno. Kliknite na poveznice u svakoj sekciji da pronađete službe u vašem području.

SETTLEMENT.ORG

Settlement.Org odlično je mjesto za pronalaženje više informacija, nalaženje službi, preuzimanje obrazaca i komuniciranje s drugim pridošlicama. Kada slijedeći put budete na internetu, posjetite www.settlement.org.

ŽELIMO VAM USPJEH U PROVINCIJI ONTARIO !